

12^ο

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ
ΔΙΚΗΓΟΡΩΝ ΝΟΜΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Η αντιδικία στην οικογενειακή επιχείρηση Τυπολογία, αίτια, τρόποι πρόληψης και αντιμετώπισης της αντιδικίας στην οικογενειακή επιχείρηση

Αλέξανδρος Δοβλές – Εταίρος

Σπύρος Κομητόπουλος – Εταίρος

saplegal

Α.Σ. ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ
& ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ

Διοργάνωση _____

ΝΟΜΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Υπό την αιγίδα _____

ΕΝΝΟΙΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

- Έχουν καταγραφεί δεκάδες (πάνω από 90 ορισμοί) αναφορικά με την έννοια της οικογενειακής επιχείρησης.
- Το 1988 εκδίδεται το πρώτο επιστημονικό περιοδικό αφιερωμένο στις οικογενειακές επιχειρήσεις με τίτλο «Family Business Review».

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

- Τον Ιανουάριο του 2016 δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετική Γνωμοδότηση με σύσταση για υιοθέτηση ενός ορισμού της οικογενειακής επιχείρησης:
 - Αναφορικά με μη εισηγμένες εταιρείες: την πλειοψηφία των δικαιωμάτων λήψης αποφάσεων (άμεση ή έμμεση) έχει το φυσικό πρόσωπο που την ίδρυσε (ή πρόσωπα/μέλη της οικογένειας) ή είναι κύριος του εταιρικού κεφαλαίου και ταυτόχρονα ένας τουλάχιστον εκπρόσωπος της οικογένειας συμμετέχει στην διαχείριση/διοίκηση.
 - Αναφορικά με εισηγμένες επιχειρήσεις: το άτομο που σύστησε ή απέκτησε την εταιρεία (ή η οικογένεια ή οι απόγονοί του) κατέχουν τουλάχιστον το 25% των δικαιωμάτων λήψης απόφασης βάσει μετοχικού κεφαλαίου. .

Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΔΟΜΙΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

- Οι οικογενειακές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν τα 2/3 όλων των επιχειρήσεων παγκοσμίως, συνεισφέρουν τουλάχιστον το 70% του παγκόσμιου ΑΕΠ και παρέχουν το 50% - 80% των θέσεων εργασίας σε πολλές χώρες.
- Σε επίπεδο ΕΕ οι οικογενειακές επιχειρήσεις αντιπροσωπεύουν το 60% έως και 90% όλων των εταιρειών σε διάφορες χώρες της Ευρώπης καθώς και το 40% έως 50% της ιδιωτικής απασχόλησης, ενώ συνεισφέρουν περίπου τα 2/3 του ΑΕΠ.
- Στην Ελλάδα πάνω από το 80 % των ελληνικών επιχειρήσεων είναι οικογενειακές και συνεισφέρουν τα 2/3 στο Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν και στις θέσεις εργασίας.

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

- Μόνο το 30% των οικογενειακών επιχειρήσεων επιβιώνουν κατά την μετάβασή τους στην δεύτερη γενιά, το 10% επιβιώνουν μετά την μετάβασή τους στην 3^η γενιά και μόλις το 3% καταλήγουν στην 4^η γενιά.
- Η παλαιότερη και μακροβιότερη οικογενειακή επιχείρηση ιδρύθηκε πριν από περίπου 1450 χρόνια (578 μ.Χ.) ενώ τα ηνία της διοίκησης ανέλαβαν διαδοχικά 46 γενιές.
- Εσφαλμένη η ταύτιση της οικογενειακής επιχείρησης με την μικρομεσαία επιχείρηση. Μεγάλες εταιρείες (Samsung, Lidl, Dell, BMW, LG, Volkswagen, FORD, Marriott, Glencore κλπ) ελέγχονταν κατά το παρελθόν ή/και εξακολουθούν να ελέγχονται από οικογένειες.

ΝΟΜΙΚΟΣ ΦΟΡΕΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Κεφαλαιουχική εταιρεία (ΑΕ – ΕΠΕ – ΙΚΕ)

Προσωπική Εταιρεία (ΟΕ-ΕΕ)

Άλλες μορφές (Ατομική επιχείρηση – Ίδρυμα
– Trust – Funds)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

Κοινό
σύστημα
αξιών

Κοινή διαχειριστική
φιλοσοφία και
στρατηγική

Σχήμα συνήθως
πατριαρχικό/
μητριαρχικό με πολλές
ωστόσο παραλλαγές

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

- Μη τήρηση τυπικών διαδικασιών σε επίπεδο διοίκησης και μετόχων
- Προβλήματα στην Διαδοχή
- Ενδοοικογενειακές συγκρούσεις
- Ευάλωτες σε αντιδικίες

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

ΑΙΤΙΑ ΑΝΤΙΔΙΚΙΑΣ

Απουσία ρύθμισης των ζητημάτων της διάδοχης κατάστασης

Έλλειψη σαφούς δομής και οργάνωσης

Προβλήματα στην χρηματοδότηση

Προβλήματα στις διαπροσωπικές σχέσεις των μελών της οικογένειας

Προβλήματα λόγω ανυπαρξίας πλειοψηφούντος μετόχου

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΟΥ ΤΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

- ✓ Να διατηρεί αναλλοίωτη την νομική του σκέψη.
- ✓ Να ενεργεί πρωτίστως με την ιδιότητά του ως δικηγόρος και δευτερευόντως με την ιδιότητά του ως ψυχολόγος, μέλος της ευρύτερης οικογένειας κλπ.
- ✓ Να διασφαλίζει ότι ενεργεί ως δικηγόρος του νομικού προσώπου της οικογενειακής επιχείρησης και όχι ως προσωπικός δικηγόρος του ιδρυτή ή κάποιου από τα μέλη της οικογένειας.

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

ΜΟΡΦΕΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

Βασικά επίπεδα αντιδικίας:

- Αντιδικία στο επίπεδο ιδιοκτησίας της επιχείρησης
- Αντιδικία στο επίπεδο της διοίκησης της επιχείρησης

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Μορφές αντιδικίας και αντίστοιχα ένδικα βοηθήματα

Έριδα για την κυριότητα μετοχών

- ➔ Διεκδικητική αγωγή μετοχών
- ➔ Αγωγή για αναγνώριση εικονικότητας μετόχου
- ➔ Αγωγή για έκδοση και παράδοση μετοχικών τίτλων
- ➔ Αγωγή από σχέση εντολής σε έμμεση αντιπροσώπευση (ΑΚ 719)
- ➔ Αγωγή κατόπιν ανάκλησης δωρεάς (ΑΚ 509)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Έριδα για την κυριότητα μετοχών

- ➔ Αίτηση Ασφαλιστικών μέτρων για μεσεγγύηση μετοχών
- ➔ Αίτηση Ασφαλιστικών μέτρων για προσωρινή ρύθμιση κατάστασης για συμμετοχή και ψήφο σε ΓΣ με αμφισβητούμενες μετοχές
- ➔ Αγωγή αποκτημάτων για αυτούσια απόδοση παροχής (ΑΚ 1400)
- ➔ Αγωγή περί κλήρου (ΑΚ 1871)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Έριδα λόγω απίσχνασης υφιστάμενων μετόχων (dilution)

- ➔ Αγωγή για προσβολή απόφασης ΓΣ περί ΑΜΚ ή απόφασης για περιορισμό ή περί αποκλεισμό δικαιώματος προτίμησης (άρθρο 27 Ν. 4548/2018) λόγω ανυποστάτου, ακυρότητας ή ακύρωσης απόφασης ΓΣ (άρθρα 137-139 Ν. 4548/2018)
- ➔ Αγωγή αναγνώρισης ακυρότητας ανάληψης νέων μετοχών επί προσβολής δικαιώματος προτίμησης (ΑΚ 175)
- ➔ Αίτηση ακύρωσης πράξης εταιρικού μετασχηματισμού, π.χ. αίτηση ακύρωσης συγχώνευσης (άρθρα 20 και 21 Ν. 4601/2019)
- ➔ Αγωγή αποζημίωσης (π.χ. άρθρο 137 παρ. 4 Ν. 4548/2018)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Έριδα σχετικά με την σύνθεση της διοίκησης

- ➔ Αίτηση διορισμού προσωρινής διοίκησης λόγω έλλειψης διοίκησης (ΑΚ 69 εδ. α')
- ➔ Αίτηση διορισμού προσωρινής διοίκησης λόγω πλασματικής έλλειψης διοίκησης (ΑΚ 69)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Έριδα σχετικά με πράξεις διοίκησης

- ➔ Αίτηση διορισμού προσωρινής διοίκησης λόγω σύγκρουσης συμφερόντων (ΑΚ 69 περ. β')
- ➔ Αίτηση ασφαλιστικών μέτρων για παροχή πληροφοριών σε μετόχους μειοψηφίας (άρθρο 141 παρ.8 Ν. 4548/2018)
- ➔ Αίτηση εκτάκτου ελέγχου της εταιρείας (άρθρο 141-142 Ν. 4548/2018)
- ➔ Αγωγή αναγνώρισης ακυρότητας ή ακύρωσης απόφασης ΔΣ (άρθρο 95 Ν. 4548/2018)
- ➔ Αγωγή αποζημίωσης εταιρείας κατά των διοικητών της ύστερα από αίτημα μειοψηφίας (Εταιρική αγωγή - βλ. άρθρα 103-105 Ν. 4543/2018)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Έριδα σχετικά με επιχειρηματικό πλάνο

- ➔ Αγωγή λύσης της εταιρείας από μέτοχο για σπουδαίο λόγο που καθιστά αδύνατη την συνέχιση εταιρείας, όπως το deadlock (άρθρο 166 Ν. 4548/2018)
- ➔ Αγωγή μειοψηφίας περί εξαγοράς από την πλειοψηφία (άρθρα 45 και 46 Ν. 4548/2018)
- ➔ Αγωγή πλειοψηφίας περί εξαγοράς της μειοψηφίας (άρθρο 47 Ν. 4548/2018)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

ΤΡΟΠΟΙ ΣΥΜΒΙΒΑΣΤΙΚΗΣ ΕΠΙΛΥΣΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

Αυτούσια διανομή τμημάτων επιχείρησης σε μέλη οικογένειας με διάσπαση εταιρείας, ανταλλαγή συμμετοχών επί πλειόνων εταιρειών

Ρευστοποίηση επιχείρησης (π.χ. πώληση σε τρίτους) και διανομή χρημάτων σε μέλη οικογένειας

Πώληση πλειοψηφικής ή μειοψηφικής συμμετοχής και ανάθεση διαχείρισης σε τρίτους-επενδυτές

Ανάθεση διαχείρισης σε επαγγελματίες-manager

Εξαγορά συμμετοχών από ένα μέλος της οικογένειας

ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΛΗΨΗΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΔΙΚΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

Ρύθμιση του ζητήματος διαδοχής:

Συμφέροντα που πρέπει να εξισορροπηθούν:

Του μεταβιβάζοντος: Εξασφάλιση σταθερής προσόδου από κέρδη επιχείρησης

Του διαδόχου: Εξασφάλιση ελευθερίας επιχειρηματικής δράσης και αποφυγή υπέρμετρης οικονομικής επιβάρυνσης λόγω διαδοχής

Των αποκλειόμενων της διαδοχής μελών της οικογένειας: Εξασφάλιση οικονομικού ανταλλάγματος για απολεσθείσα εταιρική συμμετοχή

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Ρύθμιση του ζητήματος διαδοχής με θεσμούς του κληρονομικού δικαίου:

- Κατάληψη μετοχών θανόντος σε ορισμένο πρόσωπο με διαθήκη ως δήλα πράγματα (ΑΚ 1800 παρ. 2)
- ταυτόχρονη σύσταση τρόπου (ΑΚ 2011 επ.) ή κληροδοσίας (ΑΚ 967 επ.) για λήψη μέρους μερισμάτων υπέρ κληρονόμων που αποκλείονται από την εταιρεία

➔ **Μειονέκτημα:** Η διαδοχή προϋποθέτει βιολογικό θάνατο πρώτης γενιάς, άρα δύσκολα θα είναι έγκαιρη

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

- Δωρεά αιτία θανάτου (ΑΚ 2032)

➔ **Μειονεκτήματα:**

- Η διαδοχή προϋποθέτει βιολογικό θάνατο πρώτης γενιάς, άρα δύσκολα θα είναι έγκαιρη
 - Ο δωρητής μπορεί κατ' αρχήν να ανακαλέσει ελεύθερα δωρεά αιτία θανάτου (ΑΚ 2033)
-
- Νέμηση ανιόντος (ΑΚ 1891 επ.): Μειονέκτημα ότι δεν είναι δεσμευτική για ανιόντα
-
- Αδυναμία σύναψης κληρονομικών συμβάσεων (ΑΚ 369)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Ρύθμιση του ζητήματος διαδοχής με συμβάσεις εν ζωή

- Δωρεά εταιρικής συμμετοχής
 - Δυνατότητα εξισορρόπησης συμφερόντων με συνομολόγηση τρόπου είτε υπέρ δωρητή είτε υπέρ άλλου μέλους οικογένειας

- Πώληση εταιρικής συμμετοχής
 - Δυνατότητα εξισορρόπησης συμφερόντων με συνομολόγηση όρων πώλησης, όπως τμηματική καταβολή τιμήματος, αντάλλαγμα υπό την μορφή ισόβιας προσόδου υπέρ του πωλητή (ΑΚ 840) ή και υπέρ άλλου μέλους οικογένειας (ΑΚ 842)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Ρύθμιση του ζητήματος διαδοχής με αλλοδαπή εταιρική δομή

Αλλοδαπή
holding
εταρεία

Αλλοδαπό
trust

Αλλοδαπό
ίδρυμα

Πλεονεκτήματα: Μεγαλύτερη ευελιξία στον σχεδιασμό, δυνατότητα φορολογικού σχεδιασμού

Μειονεκτήματα: Κόστος υλοποίησης σχεδιασμού, ετήσιο κόστος συντήρησης αλλοδαπών νομικών οντοτήτων

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Ρύθμιση των σχέσεων μετόχων-μελών της οικογένειας:

- ✓ Με συμφωνητικό μετόχων
 - Συμφωνίες για θέματα εκλογής και σύνθεσης διοίκησης
 - Συμφωνίες Tag along, Drag along,
 - Ειδικές συμφωνίες για deadlock: Shoot out clauses και άλλες ρυθμίσεις (deadlock provisions)

- ✓ Με καταστατικές προβλέψεις

- ✓ Με άτυπες συμφωνίες, όπως κώδικα εταιρικής διακυβέρνησης (βλ. και Ν. 4706/2020)

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

ΕΠΙΜΕΤΡΟ: ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΑΝΤΙΔΙΚΙΑΣ ΣΕ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ

50 διάδικοι νομικά πρόσωπα

10 αιτήσεις για διορισμό προσωρινής διοίκησης

25 διάδικοι φυσικά πρόσωπα

2 αιτήσεις ακύρωσης ενώπιον ΣΤΕ

4 αγωγές για κυριότητα μετοχών

6 μηνύσεις-εγκλήσεις

120 αγωγές για ακύρωση αποφάσεων ΓΣ και ΔΣ

1 απόφαση Αρείου Πάγου

5 αγωγές για διάφορα ενδο-ομιλικά θέματα

6 αποφάσεις Εφετείων

4 αιτήσεις ασφαλιστικών μέτρων

57 αποφάσεις Πρωτοδικείων

3 αιτήσεις για ακύρωση συγχώνευσης

Νέοι κίνδυνοι και ευκαιρίες για τη διοίκηση της ΑΕ

Σας ευχαριστούμε